

Марко Јовановић¹

Министарство унутрашњих послова Републике Србије

Управа криминалистичке полиције

Одељење за борбу против корупције

Србија

ИСТОРИЈСКОПРАВНА АНАЛИЗА КРИМИНАЛИЗАЦИЈЕ КОРУПТИВНИХ РАДЊИ КОД НАС

Апстракт: У раду је представљена историјскоправна анализа криминализације коруптивних радњи код нас, односно у нашем праву, од најстаријих времена до данас. Иако коруптивне радње свој врхунац достижу у садашњем времену, оне ипак представљају стару појаву. Према најопштије прихваћеној дефиницији, корупција, односно коруптивне радње представљају „злоупотребу јавних овлашћења у приватну корист”, која су поверена државним службеницима ради коришћења у сврху општег добра, а не за своје личне потребе и прибављања какве користи. Сви закони нашег права који садрже кривичноправне одредбе, почев од Душановог законика из 1349. године, па све до данас, предвиђали су инкриминисање одређених коруптивних радњи. У раду се указује на настанак и развој коруптивних радњи, али и реакцију државе кроз различите историјске периоде њеног развоја, којом приликом се јављају различити облици инкриминације коруптивних радњи, под различитим називима. У савременим кривичним законцима нашег права коруптивне радње предвиђене су у глави кривичних дела против службене дужности, али се поједине коруптивне радње могу наћи и у главама кривичних дела против привреде и кривичних дела против правног саобраћаја, те је из тог разлога посебан осврт дат коруптивним радњама из главе кривичних дела против службене дужности. Посебно је указано на развој нашег кривичног права кроз историју, формирање државе и њена реакција на уочавање корупције и воља да се њој одупре.

Кључне речи: коруптивне радње, кривична дела против службене дужности, историјски развој, правни развој, криминализација, корупција

¹ *marepes85@gmail.com*; Marko Jovanović, Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia, Anti-Corruption Department, Serbia

Увод

Коруптивне радње, односно корупција представља један од облика привредног криминалитета коме се данас посвећује посебна пажња на националном и међународном плану (lat. *corruptio* – поквареност, изопаченост, поткупљивање, потплаћивање). Сматра се да нема друштва без корупције, да у свим друштвено економским системима, развијеним и неразвијеним, постоји склоност ка поткупљивању.² Различите форме подмићивања, као облик односа међу људима, карактерисале су људско друштво у свим фазама његовог развоја, али је суштина тог односа остала иста. Они који имају власт, монопол, утицај, велика дискрециона овлашћења, злоупотребом таквог положаја настоје да прибаве одређену корист за себе или другог, од оних који имају жељу или потребу да остваре нешто на шта немају право, или сматрају да без давања одређене користи неће добити оно што им по закону припада. И једни и други настоје да прикрију такву врсту односа, јер им је циљ да свако оствари и задовољи своје потребе. Управо та невидљивост чини корупцију сложеном друштвеном појавом³. Слободно можемо рећи да су коруптивне радње старе колико и држава. Развојем државе, развијали су се и механизми за њихово сузбијање. Најпре њихово уочавање и препознавање, а затим и инкриминисање у кривичном законодавству уз предвиђање адекватних санкција. Међутим, развојем државе, дошло је и до све већег развоја коруптивних радњи које сада представљају један од значајних проблема савременог света. Најстарији правни споменици Србије предвиђали су одређене коруптивне радње, почевши од Душановог законика из 1349. године, Карађорђевог Криминалног законика из 1807. године, Казнителног законика из 1860. године, па све до савремених кривичних законика 20. и 21. века.

Историјскоправну анализу криминализације коруптивних радњи код нас можемо посматрати кроз следеће периоде:

1. кривично законодавство до 20. века (средњи век и доба стварања српске државе у 19. веку),
2. кривично законодавство у 20. веку (период између два рата и период после Другог светског рата), и
3. кривично законодавство 21. века.

У даљем току излагања указаћемо на историјскоправну анализу криминализације коруптивних радњи код нас, као и на историјски развој кривичноправног реаговања на коруптивна кривична дела у нашој земљи, анализирајући доступне писане правне споменике.

² С. Константиновић-Вилић, В. Николић-Ристановић и М. Костић, *Криминологија*, Ниш 2012, 176.

³ Ж. Нинчић, „Корупција и реаговање државе”, *Безбедности*, бр. 3, 2011, 126.

Средњи век

Уз Законоправило које је било извор црквеног и световног права, најзначајнији писани правни споменик у Србији представља Душанов законик. Душанов законик донет је под називом „Закон благоверног цара Стефана”, 21. маја 1349. године на државном сабору у Скопљу. Тада је донет први део који је садржао 135 чланова, док је други део донет пет година касније, на државном сабору 1354. године, највероватније у граду Сересу у северној Грчкој. Број нових одредаба није био исти у свим рукописима, али према нумерацији Стојана Новаковића радило се о нових 66 чланова, укупно 201 (нумерација чланова која је постала општеусвојена). Душанов законик представља самостално дело српског законодавца којом приликом је коришћено српско обичајно право, византијско право, право из повеља и међународних уговора⁴.

Душанов законик садржао је три члана која су се односила на корупцију у цркви и судству. Што се тиче корупције у цркви, у члану 13. Душановог законика који говори о епископима регулисано је да „И митрополити, и епископи, и игумани да се не постављају митом. И ко се нађе да је митом поставио митрополита, или епископа, или игумана, да је проклети онај који га је поставио”. Суштина овога члана преузета је из византијског права. Подмићивање, које је за циљ имало постављање одређених лица за клирике, очигледно је представљало велики проблем у Византији. О томе сведоче још одредбе Василика. У односу на своје изворе овај члан је доживео допуну, али и поштравање. Допуна се састоји у увођењу игумана, који се не помиње ни у Синтагми нити у скраћеној Синтагми, док се поштравање огледа у оштријој казни. Према византијским изворима, виновници су кажњавани одузимањем звања, док се по Душановом законнику кажњавају анатемисањем (искључивањем из црквене заједнице).⁵

Даље у члану 24. регулисано је да „И ако се нађе црквени управник који је узео мито, да се уништи”. Предмет овог члана јесте подмићивање, о коме је већ било речи код члана 13. У овој одредби се говори о подмићивању црквеног управника, а казна која таквоме следи чисто је византијска и представља конфискацију имовине. Овакву санкцију налазимо и у Синтагми, где се као на старији извор упућује на Василике.⁶

У члану 110. Душановог законика, који говори о судијама регулисано је да „Судије куда год иду по земљи царевеј и својој области, да није властан узети оброка силом, ни што било друго, осим поклона, што му ко поклони од своје воље”.⁷ Иако се у члану 110. говори о судијама у множини, у наставку норме се

⁴ З. С. Мирковић, *Српска њравна историја*, Београд 2017, 26.

⁵ Н. Селаковић, *Душанов законик и њравни ѡранслилании*, Правни Факултет Универзитета у Београду, Катедра за правну историју, Београд 2007, 31.

⁶ Исто, 38.

⁷ <https://ucionicaistorije.files.wordpress.com/2013/04/d0b4d183d188d0b0d0bdd0bed0b2-d0b7d0b0d0bad0bed0bdd0b8d0ba.pdf>

говори о судији – појединцу, тј. о његовим овлашћењима и забранама у његовој области. Осим што говори о судијској области, овај члан говори и о забрани насилничког понашања судија, и о дозвољеном чињењу добровољног поклона судији. Судија може узети само добровољно дат поклон и ништа друго. Овим се судије одвраћају да саме траже поклон, што би представљало мито.⁸

Доба стварања српске државе у 19. веку

Српска држава настала је оружаном борбом српског народа за слободу у Првом и Другом српском устанку. У току Првог српског устанка донета су два општа акта која су називана законом или закоником, а ради се о Закону проте Матеје и Карађорђевог закоником.⁹ За нас значајнији закон био је Карађорђево Криминално законик чије тачно време настанка, као и аутор, нису познати. Претпоставља се да је настао после доношења уставног акта из јануара 1811. године којим је устанички врх са Карађорђем на челу сломио старешинску опозицију. Тек тада су могле настати одредбе којима се спречавају злоупотребе старешина, које су постављале темеље законитости у раду новонасталих органа власти. Текст Карађорђевог законика имао је укупно четрдесет и један члан, од чега су сачувани чл. 9, 10. и од чл. 14. до 41., док чл. од 1. до 8. и чл. од 11. до 13. нису сачувани. Карађорђево законик у великој мери регулисао је потчињавање старешина закону и успостављање реда и поретка. Више чланова Законика регулисало је борбу против мита и протекције, злоупотребе старешинства, а све у циљу како би се самовољне старешине ограничиле у својим поступцима.¹⁰

Анализирајући одредбе Карађорђевог Криминалног законика можемо закључити да је законик садржао четири прописа о миту, од чега се два односе на подмићивање судија, један на подмићивање у војсци и један на подмићивање свештеника. У чл. 9. Карађорђевог Криминалног законика регулисано је да „Старешина, војвода, капетан, кнез, судија, буди кога чина, кој би се усудио коме судити по атеру или по пизми или по кумству, или по пријатељству или по сротству или по миту, тај ће се сваки пред целим народом изобличити за разоритеља правде народне, и онакови по чистој сведочби лишиће се свога званија, а од кога би мито и глобу узео, срамотно пред народом вратити”.

Након пада Првог српског устанка Србију погађа веома тежак период из разлога јер Србија постаје вазална држава којом приликом Турска није поштовала одредбе Букурешког уговора из 1812. године. Избијањем Другог српског устанка 1815. године на српску сцену долази Милош Обреновић који је своју владавину обављао од 1815. до 1839. године и од 1858. до 1860. године. Милош Обреновић је

⁸ Н. Селаковић, *нав. дело*, 61–62.

⁹ З. Мирковић, *Карађорђево законик*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за публикације, Београд 2008, 105.

¹⁰ З. С. Мирковић, *нав. дело*, 117–118.

током своје прве владавине стекао апсолутну власт, која је почивала на његовој самовољи и непостојању писаних закона. Све одлуке у држави је сам доносио. Апсолутна власт је имала за последицу апсолутну корупцију. У теорији скоро да постоји општа сагласност да је „кнез Милош, подмићивањем успео да оствари више него ратовима”.¹¹ На почетку своје владавине, злоупотребе службеног положаја биле су веома изражене од стране званичних народних старешина. Највише су се испољавале кроз узурпацију земљишта, коришћење кулука од народа, разних глоба, које су успостављане као право старешина у зависности од ранга старешине. У то време се све могло купити новцем, што потврђује и Упутство које је 1825. године донео сам Милош Обреновић, а које се огледало у томе да кметови и заслужни људи Србије, могу, уколико то желе да телесну казну, замене новчаном казном. Милош Обреновић као најбогатији човек на Балкану у том периоду, имао је апсолутну моћ без било какве одговорности, чија је моћ почивала на новцу.¹² Како би ограничили кнежеву власт уставобранитељи су на његово место довели Карађорђевог наследника – Александра Карађорђевића. Међутим, иако се тежило увођењу законитости, у време владавине Александра Карађорђевића није се ништа битно променило у спречавању корупције од стране чиновника, већ је сам Александар Карађорђевић окарактерисан као неко ко није адекватно санкционисао коруптивне радње чиновника. Све је то утицало да се на Светоандрејској скупштини 1858. године збаци с власти Александар Карађорђевић и уставобранитељи и на власт опет доведе Милош Обреновић. Како би решио незадовољство народа, Милош Обреновић је између осталог 1860. године донео Казнителни законик,¹³ који је у глави једанаестој инкриминисао кривична дела „О злочинствима и преступима чиновника у званичној дужности”, док у глави дванаестој инкриминише кривична дела „О злочинствима и преступима свештеника....”.

У глави једанаестој „О злочинствима и преступима чиновника у званичној дужности” можемо видети инкриминацију без назива кривичних дела понаосод, али можемо закључити да се ради о кривичним делима из савремених кривичних законика као што су примање и давање мита, проневера, послуга, извршених од стране службених лица (чиновника), али и о кривичним делима примање и давање мита извршених од стране судија, као и злоупотребе извршене од стране поштанских чиновника, татара и писмоноша. Такође, инкриминисана су и кривична дела у вези са фалсификовањем службених исправа и одавања тајни у вези са службом.

У глави дванаестој „О злочинствима и преступима свештеника....” можемо видети инкриминацију кривичних дела извршених од стране свештених лица

¹¹ Н. Деретић, „Појавни облици корупције у Србији у XIX веку”, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, Нови Сад, 4, 2015, 1731–1732.

¹² Н. Деретић, „Појавни облици корупције у устанничкој Србији (1804–1815)”, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, Нови Сад 2, 2014, 321.

¹³ <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/pageFlip/reader/index.php?type=publications&id=3042&m=2#page/30/mode/2up>

приликом вршења службе, а која се односе на обављање венчања противно закону, вођења евиденција у црквеним књигама, али и противзаконите и превелике наплате (таксе).

Доба између два рата

Након завршетка Првог светског рата, на темељима Нишке декларације коју је Краљевина Србија донела 7. децембра 1914. године, која је поред ратних циљева садржала и идеју о уједињењу Јужних Словена, формирана је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, затечени кривични законици били су на снази у свакој од држава понаособ, да би се Указом из фебруара 1919. године изједначило кривично законодавство проширивањем важења одредби Кривичног законика Србије из 1860. године на њеној целој територији. Нови Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца донет је 27. јануара 1929. године, док је 1. јануара 1930. године ступио на снагу.

Кривични законик Краљевине Југославије из 1929. године као једини систематизовани кодекс кривичноправних норми прве Југославије, у глави двадест осам, под називом „Кривична дела против службене дужности” предвиђа кривична дела корупције.¹⁴ У ову главу долазе следећа кривична дела: пасивно подмићивање, гажење закона у намери да се неко користи или оштети, наплата недужне или веће суме, или закидање при исплати, изнуђивање исказа, противправно лишење слободе, извршење неизвршне пресуде, пропуштање законских радњи у намери да се неко сачува од запрећене казне, неизвршење правноснажно изречене казне или делимично извршење исте, пуштање у слободу ухапшеног лица, принуда злоупотребом службе, противзаконито претресање стана или одузимање преписке, додавање или изостављање чега у службеним списима, неуредно вођење евиденције рођења, венчања и смртних случајева, венчање лица међу којима брак по закону није допуштен, искоришћавање духовне власти у партијске сврхе, издавање службене тајне, кривице државних службеника поштанске струке и кривице државних службеника телеграфске струке. Можемо закључити да предвиђене казне за ова кривична дела нису биле строге, да је само у најтежим случајевима предвиђена казна робије и то до десет година, док у осталим случајевима највише затвор, а мање строги затвор, из разлога што се учинилац за ова кривична дела поред главне казне може осудити и на споредну казну губитак државне или које друге јавне службе.¹⁵

¹⁴ Ж. Ђурић, Д. Јовашевић и М. Ракић, *Корупција – изазов демократији*, Београд 2007, 304.

¹⁵ Д. Лазич, *Кривични законик*, Београд 1932, 357.

Време после Другог светског рата

Међу првим законима послератне Југославије који су регулисали област коруптивних радњи истиче се Закон о кривичним делима против службене дужности из 1948. године,¹⁶ као део споредног законодавства. Следећи кривично-правни акт представља Кривични законик ФНРЈ из 1951. године¹⁷ који је најбитнија кривична дела са елементима корупције дефинисао у глави двадесет четири под називом „Кривична дела против службене дужности”, док су такође поједина кривична дела сврстана и у глави деветнаест „Кривична дела против народне привреде” и глави двадесет три „Кривична дела против јавног реда и правног саобраћаја”, што није био случај са претходним инкриминацијама коруптивних радњи у кривичном законодавству наше земље. По први пут је законодавац сваком кривичном делу понаособ дао назив, па су тако у закону инкриминисана следећа кривична дела против службене дужности: злоупотреба службеног положаја или овлашћења, кршење закона од стране судије, противзаконито ослобођење лица лишеног слободе, несавестан рад у служби, противзаконита наплата и исплата, фалсификат и уништење службене исправе, књиге или списка, одавање службене тајне, противправно присвајање ствари приликом вршења претресања или спровођења извршења, послуга, противзаконито посредовање, примање мита и давање мита. У глави деветнаестој „Кривична дела против народне привреде” инкриминисана су између осталих и кривична дела пандан данашњим инкриминацијама у вези са злоупотребама извршених од стране одговорних лица у предузећима, а све из разлога јер је послератни период у Србији представљао период друштвене својине. Такође, потребно је напоменути да су у глави двадесетрећој „Кривична дела против јавног реда и правног саобраћаја” инкриминисана кривична дела издавање и употреба неистинитог лекарског и ветеринарског уверења, као и злоупотреба вере и цркве у политичке сврхе.

Што се тиче Кривичног законика из 1977. године,¹⁸ најбитнија коруптивна кривична дела сврстана су у глави деветнаест „Кривична дела против службене дужности службених лица у савезним органима или савезним организацијама”, док су такође нека од коруптивних кривичних дела сврстана у глави осамнаест „Кривична дела против повреде и јединства југословенског тржишта”. Кривични законик у чл.113. т. 4. дефинише појам службеног лица, те се службеним лицем сматрају: изабрани или постављени функционери у Савезној скупштини, Савезној влади, савезним министарствима и другим савезним органима и организацијама; лица која стално или повремено врше службену дужност у савезним министарствима и другим савезним органима и организацијама и војна лица ако

¹⁶ *Службени лист ДФЈ*, број 88/48.

¹⁷ *Службени лист ФНРЈ*, број 13/51.

¹⁸ *Службени лист СФРЈ*, број: 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 3/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990, *Службени лист Савезне Републике Југославије*, број: 35/1992, 16/1993, 31/1993, 37/1993, 24/1994 и 61/2001 и *Службени гласник Републике Србије*, број 39/2003.

кривично дело није предвиђено у глави кривичних дела против Војске Југославије. Међутим, Кривични закон Социјалистичке Републике Србије из 1977. године,¹⁹ са каснијим изменама и допунама у чл. 46. дефинише појам службеног и одговорног лица. Службеним лицем сматра се: лице које у државном органу врши службене дужности; изабрано, именовано или постављено лице у скупштини, државном органу, органу територијалне аутономије или органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или извршава службене функције у тим органима; лице које у установи, предузећу или организацији одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица, коме је на основу закона поверено вршење управних и других овлашћења у извршавању закона и других прописа; службеним лицем сматра се и лице коме је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова, док се одговорним лицем сматра власник предузећа или друге организације као и лице у предузећу, установи или другој организацији коме је, с обзиром на његову функцију, уложена средства или на основу овлашћења поверен одређен круг послова у управљању имовином, производњи или другој делатности или у вршењу надзора над њима или му је фактички поверено обављање појединих послова; одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице а нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица.

Проглашењем Савезне Републике Југославије 1992. године, Кривични закон Савезне Републике Југославије променио је свој назив у Кривични законик СРЈ,²⁰ док су изменама и допунама у 2002. години, у глави двадест три А, под називом „Кривична дела корупције”, инкриминисана следећа кривична дела: корупција у органима управе, корупција у јавним набавкама, корупција у правосуђу, злоупотреба функције браниоца или пуномоћника, корупција у здравству, корупција у просвети и уговарање исхода такмичења. У априлу 2003. године закон је променио назив у Основни кривични закон,²¹ не променивши битно дефинисање коруптивних радњи.

Историјскоправна анализа криминализације коруптивних радњи код нас у 21. веку

Кривични законодавац Републике Србије је у последње време реаговао више пута у циљу ефикаснијег инкриминисања коруптивних радњи и ефикаснијег сузбијања кривичних дела са елементима корупције. Најпре, ступањем на снагу Кривичног законика Републике Србије 1. јануара 2006. године²² отклоњени

¹⁹ *Службени гласник СРС*, број 26/1977.

²⁰ *Службени лист СРЈ*, број 35/92.

²¹ *Службени гласник Републике Србије*, број 39/2003.

²² *Службени гласник Републике Србије*, број 85/2005.

су најважнији недостаци у кривичноправном регулисању корупције, при чему се водило рачуна о особеностима нашег кривичног права. Наведени закон садржао је нове одредбе, односно прву инкриминацију кривичног дела прања новца у кривичном законнику, с обзиром на то да је претходно било регулисано у споредном законодавству, односно у Закону о спречавању прања новца²³ из 2001. године. Кривично дело прање новца инкриминисано је у групу кривичних дела против привреде и сматра се коруптивним кривичним делом с обзиром на то да је уско повезан са кривичним делима организованог криминала, тероризма али и корупције. Такође, као битна новина у кривичном законнику представљало је кажњавање за подмићивање страних службених лица (чл. 367. ст. 5.), према коме се страним службеним лицем сматра лице које је члан, функционер или службеник законодавног или извршног органа стране државе, лице које је судија, поротник, члан, функционер или службеник суда стране државе или међународног суда, лице које је члан, функционер или службеник међународне организације и њених органа, као и лице које је арбитар у страниој или међународној арбитражи (чл. 112. ст. 4. КЗ РС). Потом су Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године који, у целини гледајући, представља у много чему неуспелу реформу кривичног законодавства, усвојена и нека решења која су требала да омогуће ефикасније кривичноправно сузбијање корупције. Наведеним изменама и допунама, између осталог, кривично дело „противзаконито посредовање”, променило је назив у кривично дело „трговина утицајем”. Затим су децембра 2012. године²⁴ усвојене препоруке Групе држава за борбу против корупције Савета Европе (GRECO-а)²⁵ које су нам упућене у оквиру трећег круга евалуације. Најзад, крајем 2016. године Законом о изменама и допунама Кривичног законика уведене су значајне новине и могућности за успешније кривичноправно сузбијање корупције, које се нарочито односе на област привредног пословања²⁶. Доношењем и ступањем на снагу Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције,²⁷ на територији Републике Србије формирана су Поседна одељења Виших судова и Виших јавних тужилаштва у Београду, Новом Саду, Нишу и Краљеву, док је такође дошло до формирања и посебне организационе јединице у оквиру Министарства унутрашњих послова, односно Одељења за борбу против корупције. Мишљења смо да је на овај начин дошло до уске специјализације судија, јавних тужилаца и

²³ *Службени лист СРЈ*, бр. 53/2001.

²⁴ *Службени гласник Републике Србије*, број 121/2012.

²⁵ GRECO (Група земаља за борбу против корупције) је механизам Савета Европе који за циљ има унапређење антикорупцијских прописа и њихове примене у земаљама чланицама, а пре свега примене антикорупцијских конвенција Савета Европе. Србија је чланица GRECO-а од 2003. године. Главни део процеса у GRECO-у одвија се кроз евалуације које врше квалификовани представници земаља чланица у другим земаљама чланицама.

²⁶ Министарство правде САД, *Приручник за сузбијање привредној криминалијети и корупције*, Београд 2017, 11.

²⁷ *Службени гласник Републике Србије*, број 94/2016 и 87/2018.

криминалистичких инспектора надлежних за поступање у откривању, кривичном гоњењу и пресуђењу извршилаца коруптивних кривичних дела.²⁸

Изменама и допунама Кривичног законика из 2013. године уведено је ново кривично дело у односу на претходне законске одредбе а ради се о кривичном делу злоупотребе положаја одговорног лица (чл. 234), док су изменама и допунама Кривичног законика из 2016. године инкриминисана нека нова кривична дела у области привредног пословања са елементима корупције као што су: превара у обављању привредне делатности (чл. 223), проневера у обављању привредне делатности (чл. 224), злоупотреба поверења у обављању привредне делатности (чл. 226), злоупотреба у поступку приватизације (чл. 228а), примање мита у обављању привредне делатности (чл.230), давање мита у обављању привредне делатности (чл. 231),²⁹ а све из разлога како би се раздвојиле коруптивне радње у јавном и приватном сектору, на који начин је кривично законодавство Републике Србије испунило стандарде који су постављени међународним документима у области супротстављања коруптивним радњама. Када је реч о међународним документима ту се првенствено мисли на Кривичноправну конвенцију о корупцији Савета Европе³⁰ и Додатном протоколу уз Кривичноправну конвенцију о корупцији,³¹ али и Конвенцију Уједињених нација против корупције.³²

Резиме

На основу сагледавања историјскоправне анализе криминализације коруптивних радњи код нас можемо закључити да су коруптивне радње биле уочене и инкриминисане још у периоду средњег века. Можемо видети да се развојем Србије као државе, постепено развијала и њена реакција на коруптивне радње, односно правно регулисање коруптивних кривичних дела, али и да је корупција на нашем подручју увек била присутна и то у знатној мери, поготово у периоду настанка Србије као државе и непостојања адекватних правних прописа. У почетку су се коруптивне радње првенствено односиле на подмићивање црквених лица и судија (Душанови Законик), да би се касније прошириле и на подмићивање у војсци (Карађорђевићев Криминални законик), подмићивање чиновника (Казнителни законик), па све до савремених кривичних законика који су инкриминисали коруптивне радње и у јавном и у приватном сектору, као покушај реаговања државе да се одређивањем свих облика коруптивних понашања и оштром казненом политиком сузбију сви њени облици. Тренутно актуелни и ва-

²⁸ М. Јовановић, „Кривичноправни аспект прања новца и појам криминалне делатности”, *Правни хоризонти*, Ниш 3, 2020, 227.

²⁹ Више о томе: Министарство правде САД, *нав. дело*, 25–29.

³⁰ *Службени лист СРЈ*, Међународни уговори, број 2/02.

³¹ *Службени гласник РС*, Међународни уговори, број 102/08.

³² *Службени лист СЦГ*, Међународни уговори, број 12/05.

жећи Кривични законик Републике Србије, са свим изменама и допунама, регулише знатан број коруптивних радњи, испуњавајући све стандарде међународне заједнице које су поставили међународни документи у области супротстављања корупцији.

Извори и литература

Објављени извори:

- Службени гласник Републике Србије*, број 94/2016 и 87/2018.
Службени гласник Републике Србије, број 121/2012.
Службени гласник РС, Међународни уговори, број 102/08.
Службени гласник Републике Србије, број 85/2005.
Службени гласник Републике Србије, број 39/2003.
Службени гласник СРС, број 26/1977.
Службени лист ДФЈ, број 88/48.
Службени лист СРЈ, Међународни уговори, број 2/02.
Службени лист СРЈ, бр. 53/2001.
Службени лист СРЈ, број: 35/1992, 16/1993, 31/1993, 37/1993, 24/1994 и 61/2001.
Службени лист СФРЈ, број: 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 3/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990.
Службени лист СЦГ, Међународни уговори, број 12/05
Службени лист ФНРЈ, број 13/51.

Литература:

- Деретић, Наташа. „Појавни облици корупције у Србији у XIX веку”. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 4, 2015, 1731–1750.
- Деретић, Наташа. „Појавни облици корупције у устаничкој Србији (1804–1815)”. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2, 2014, 307–323.
- Ђурић, Живојин, Драган Јовашевић и Миле Ракић. *Корупција – изазов демократији*. Београд 2007.
- Јовановић, Марко. „Кривичноправни аспект прања новца и појам криминалне делатности”. *Правни хоризонти*, Ниш, 3, 2020, 215–232.
- Константиновић-Вилић, Слободанка, Весна Николић-Ристановић и Миомира Костић. *Криминологија*. Ниш 2012.
- Лазић, Драгослав. *Кривични законик*. Београд 1932.
- Министарство правде САД. *Приручник за сузбијање шривредној криминалијети и корупције*. Београд 2017.
- Мирковић, С. Зоран. *Српска јравна историја*. Београд 2017.

Мирковић, Зоран. *Карађорђево законик*. Београд 2008.

Нинчић, Жељко. „Корупција и реаговање државе”. *Безбедности*, бр. 3, 2011, 125–147.

Селаковић, Никола. *Душанов законик и њавни ѡрансијанѡи*. Београд 2007.